

A hold-gyertya beszüródő sápadt fényénél nézem... a vérhas gennyét arcára
 S utána csüggedten, mint sasok letört szárnya [keni.
 lehull két csákányozástól vézna,
 béna karja,

Átölelem

kőhordástól megroggyant, beteg vállait,
 s beszélek hozzá, csillapítom, becézem magyarul.
 Tudom nem érti, de érzem, hogy érzi amit mond a szám,
 amely valamikor üvöltötte a már-már megsiketült fülekbe világosságot szülő
 Hallgat. Figyelj mozgó ajkam, néhány percig símogat üres tekintete... [álmait,
 aztán ellök magától remegés rázza testét...
 s újra kacag, kacag, kacag vadul.

Hirtelen abbahagyja.

Körülnéz... szemében felcsillan az értelem lángja.
 Utolsót nevet rám fehér gyermekí szájjal...
 Levegőbe kap élet-kereső kézzel... utána leroskad a sáros szalma-ágyra holtan,
 mint kihúnytűző sokat meghurcolt ember-fáklya.
 De a láng nem aludt ki vele. Bennünk világít, bennem és mindegyikünkben,
 belénk égették tűzzel, vassal, s utat, célt mutatva vörösen lobog tovább,
 mint örök szabadság-máglya.

TALLÓZÁS

Irta: Lőrinc Péter

Magyar munkás mondta Csepelen Jovan Popovicsnak, a vajdasági írónak:
 »Maguknál a magyaroknak is jobb a dolguk, mint nálunk.« Igaza volt. És ezzel
 mi is mindannyian tisztában vagyunk. Viszont nálunk, Bácskában, a választá-
 sok napján a katolikus templomokban a magyar papok Mindszentí hercegprí-
 másnak pásztorlevelet olvasták fel a híveknek, amely ez ellen a jugoszláv állam
 ellen hívja a harcba a magyarokat. Ismerjük már jól az ilyen pásztorlevelek
 természetrajzát és tudjuk jól, mi rejlik homlokzatuk mögött. Nem könnyű meg-
 válni az ezer éve tartott ezer holdaktól, amiknek partján olyan szép az élet.
 Nem is ezen csodálkozunk hát. Inkább azon, hogy vagy 30%-a a magyarság-
 nak és ezek között bizonyára sok nincstelen, földnélküli is, vakon ezeket kö-
 vette és a vak urnába dobta a gumigolyócskát és nem tudta és nem gondolta
 meg, hogyha, jai, mégis, a vak urna győzött volna, úgy ezzel nem ő a vak-
 urnába szavazó, de a százholdas gazdák és ezerholdas földesurak győztek
 volna. Azok, akik most, hogy osztják a földet, egyszerre mindannyian hirtelen
 és meglepetésszerűen földmivesekké válnak. Meglepetésszerűen?! Nem. Nem,
 meglepetésszerűen. Ezt vártuk el tőlük. Ha már az egészet meg nem menthet-
 ték, mentenék legalább a menthetőt. A 35 holdat. A talán épen a vakurnába
 szavazó néhány földnélküli magyar család kárára....

Nagy közös szerb-magyar kultúrmlunka folyik Topolán és együtt üdvöz-
 lik a jugoszláv népi alkotmányt, amely szerbet, magyart egyként emberré tesz
 és olyan széppé igyekszik tenni az emberi életet, mint egykor csak épen az
 ezerholdak partján volt és lehetett; ezt a hozzánkforrt, ránk szabott legnépibb
 alkotmányt együtt üdvözlik, akár Szuboticán is, magyarok és szlávok, bácskai-

ak és telepesek. Együtt, jótestvérként haladnak. Csak Hemmlinger és Várkonyi, a két fasisztabarát pap tudta őket egyszer, talán utóljára, különválasztani és elfeledtetni a magyarral, hogy ez a haza az ő igaz hazája, a nép hazája, a haza. Sokszor sikerült már félrevezetni, felültetni a népet és önmaga ellen vinni a harcba. Most is sikerült. Még ez egyszer elhitte a nép, hogy itt, nálunk valóságos a fasisztaellenesség. Pedig csak fasisztaüldözés. És igazságszolgáltatás. Még ez egyszer sikerült. De nem sokáig már.

Lassanként tudatára ébred a magyarság, hogy most először és itt, minálunk, jutott el a hazába. A Hazába! Mert eddig mindig hazátlan volt. Sehonnai, iöttment ember. És otthonatlan, Hontalan. És hazátlan.

Nagy dolog ez. Sokan nem tudták, hitték, jut-e még a magyar szóhoz, írott és mondott szóhoz, a nagy fasiszta-barátkozás után. Mert nem jól, nem igazán ejtette a szót egy magyar értekezleten aki úgy gondolta, hitte, vagy talán inkább csak mondotta, mint hitte, hogy nem kell magyarban különbséget tenni, mert mind egyként magyar az és nincs és nem is volt különbség közöttük, mert nem volt közöttük és nincs közöttük se fasiszta, se antifasiszta harcok. A talán jóindulatú, de inkább is rosszindulatú szótemelő nagy hibát ejtett. Mert nagyon voltak fasiszták a magyarok, vajdasági magyarok között, nagyon voltak: a nagyon halvány fasisztabarát árnyalattól fasiszta bérencekig és gyilkosokig. Nem ott lett volna a helyük saját legnagyobb ellenségük soraiiban, azok között, akiket már a kurucnótá lehuncutóztott, de ott voltak. Jobb nem letagadni, de szembenézni a dolgokkal, a valósággal, az igazsággal. De antifasiszták is voltak a vajdasági magyarok között. És az igazságot tagadja le és saját jogai talapzata és alapja ellen küzd az, aki észre nem veszi, vagy letagadja. Voltak antifasiszták minden árnyalatban. Az együttérzőktől a harcosokig és azokig akik szervezték a Vajdaságban az antifasiszta harcot. Liht és Hegedűs: magyarok voltak és Észak-Bácskában a magyar fasiszmus első áldozatai. És magyarok, épen a HÍD szerkesztői és írógárdája, szervezték az antifasiszta harcot Bácskában, ők magyarok voltak a novemberi szomorú, de hités, szomorú, de éltető akasztóiák bátor hitvallói. Magyarok voltak Ottmárék és magyarok voltak azok a bánáti harcosok is, akiket még szintén 1941-ben akasztott a pribék. Magyar volt a becskeréki Sұлman Rózsa, aki a szerb Kócsával együtt harcolt és együtt ment a halálba. És magyarok voltak, igen, rosszulbeszélő és rosszul-gondolkodó előttemfelszóaló nem néptárs, csak embertárs, azok is, akik a Petőfibrigádban nem elkülönülni akartak a többiekől, csak épen megmutatkoznj akartak, hogy látva-lássuk őket: nagy igaz példaként, hogy tudva-tudjuk, hol a helyünk, hogy tudva-tudjuk honnan teremthetünk magunk alá igaz, erős, szilárd alapot: HAZÁT! Mert ők tették, hogy egyenjogúak vagyunk. Mert ők tették, hogy már megtudtuk: mi a haza!

És mert megtudtuk, már tudjuk mit kell tennünk. Meg kell tanítanunk rá másokat is. Mindenki hadd tudja meg: mi a haza! Grabovón a szerb testvért tanítjuk rá, mi magyarok, hogy mi a haza. A testvéregyüttlét. Mert kezdjük már megtanulni — nem lehetünk addig boldogok, míg mindenki nem boldog körülöttünk. És más nem lehet boldog addig, amíg mi is nem vagyunk azok. Ezt nem tudták az ezerholdasok. Meg a százholdasok. És kiszolgálók. Legyenek bár értelmiségiek, papok, vagy mások, vagy akár szegénylegény-ivadékok, akik ezer éveken át kuruckodtak, verték a labancot, öntözték a más földjét izzadsággal, vérrel, hogy eddig még soha nekik-maguknak, mindig másoknak teremjen az.

És mert megtanultuk — azért válunk szét azoktól, akik nem akariák megtanulni, akik továbbra is azt és úgy tanítanak az embertársat, hogy csak a maga javát-kárát lássa, tartsa számon, máséval, mással ne törődjön. Ne a Hazának örüljön, de a házának. Az ezerholdaknak. Amik csak nekik teremjenek életet. Másoknak halált. Legfeljebb éhínséget. Magyar diákok kizárták ma-

guk közül a sovíniszta fasisztákat, akik arra tanították és tanították volna a felnőtt magyart és kis becsületes magyar emberkéket, hogy nyomja el az embert, fossza ki, ne hagyja érvényesülni. És tiltakoztak a nikinci magyarok a magyarországi sovínizmus ellen, amely üldözi a jugoszlávot és nem adja meg neki a jogot, hogy anyanyelvén tanuljon, amely ezzel nem adja meg neki a jogot, hogy egyáltalán tanuljon. Hogy emberré váljék. Hogy kifejlődjék, kipompásodjék. Műveltségben, kultúrában, embermivoltában. És tiltakoztak a zentai magyar tanítótanfolyam előadói és hallgatói is. Mert már megtanulták, már tudják. Mert maguk is élték már a magyarországi jugoszlávok életét és sorsát. És nem kívánják másoknak, testvérek, azt, amit maguknak sem kívánnak. Mert így értelmezik az erkölcsi parancsot, amit azok, akik tanították, most visszájára fordítanak.

Politika ez amit mi most csinálunk? Én, aki írom, és ti, akik olvassátok és elgondolkoztok felette? Bizonyára az. Politika. És pedig helyes politika. Igaz politika. Életetadó politika. És van-e hát kultúra, ami politikamentes? Ami élvonalkozik minden hozzájárult életkérdéstől, földtől, talapzattól, hazától, életől, körülettünk élő társaktól?! Van-e kultúra, amit egyedül egymagam teremek egyedül élvezetre, sajátmagammak?! Mert ha már két ember alkot közösen, akkor meg kell beszélje, meg kell teremtsen a munkaviszonyt, a viszonyt az életmódot, ami szabályozza a közös munkát. És hiszen épen ez a politika. És milyen legyen ez a viszony? Testvéri-e, vagy ellenséges?! Ha ellenséges — úgy ez bitója és bakója lesz minden kultúrateremtésnek, minden közös munkának, pedig egyedül senki még nem teremtetett és nem teremthetett kultúrát és nem teremthetett életlehetőséget, életfeltételt. Aki azt állítja, hogy a kultúra lehet politikamentes, az nem tudja mi a politika és mi a kultúra. Vagy talán tudja, csak szeretné, ha másokkal elhitezné, hogy csak az ő szava mögött van tartalom, igazság. Mi a mi politikánk?! A közösködés. A munkatársi viszony ember és ember, szerb és magyar között életeremtésre, kultúrateremtésre. Ez a mi politikánk. És aki, tudva, vagy nem tudva, vagy mit cselekszik, a kultúramentes politika mellett tör lándzsát, az persze, hogy szintén politizál, csak épen rosszul politizál. Fasiszta politikát csinál. Az tagadja a mi politikánkat: a népi politikát, a földosztó politikát, az emberréválás politikáját, a hazateremtés politikáját — a hazasikkasztás, életsikkasztás, emberlétsikkasztás, földsikkasztás politikája nevében. Mert minden emberek közötti viszony-kialakítás, magyarázás — politika. És az a kultúra is. Emberek közötti viszony alakítása, magyarázása. Politika. És csak arról lehet szó: jó, vagy rossz politikát csinálunk-e?! Úgy bizony Dr Uzon Miklós úr. De, ha még el nem hitte, mert mindig is tudta és épen azért tagadja, mert tudatosan akar politizálni épen ilyen módon, akkor... nos jó, majd legközelebb még visszatérünk erre a kérdésre. Mert nagy történelem van ennek a kérdésnek. És mindig a nép ellenségei mondták azt amit most Dr Uzon Miklós úr mondogat. Azok, akik politizáltak, csak nem akarták, hogy a nép is politizáljon.

Valami lehet ugyanaz és mégsem ugyanaz. Ez így első olvasásra nem különösebben érthető mondat. Tulajdonképpen előre kellett volna bocsátanom, hogy miről is van szó. De mikor olyan nehezen tudom kimondani, szinte-szinte szégyellem és röstellem kimondani annyj ember füle-hallatára. Pedig ki kell mondanom. Hadd tudják meg végeredményben, hogy ilyenek is vagyunk, ilyenek is vannak közöttünk. Mert akikről szó van, talán nincsenek is tudatában annak, hogy milyen nagy horderejű szegényívalót mondtattak. És talán épen így szoktak majd le róla. Vagy leszoknak...

Az egyik azt mondotta »csupán«: Aze előtt minősítésnek mondtották, ma karakterisztikának. Csak a szó más, a lényeg egy és ugyanaz. A másik már tovább ment és azt mondotta »csupán«, hogy a razzia is csak pár ember műve volt és ilyen pár ember akadt azután is... És lényegében egy és ugyanaz. A

különbség csak az, hogy ki csinálja... Mondtak hasonlókat már azelőtt is. Hogy például az is mádegy, hogy ki csinálja, ha diktatúrát vezet be. Ez régen volt, amikor még nem tudtuk, hogy a diktatura lehet demokrácia is.

Viszont vannak, akik azon csodálkoznak, hogy most egyszerre másként csináljuk. Mert ők tudni illik másnak látniuk. A szakszervezetekre gondolok például. Hogy azelőtt mondjuk a sztrájkot hangoztatták és lerővidíteni igyekeztek, mondjuk, a munkaidőt, most meg szíves-örömezt meghosszabbítják saját jószántukból. Nem látják, hogy hát épen itt és épen ez az ugyanaz. Talán nem is ők a hibásak. Meg kell láttatni velük az igazságot. Mert az igazság mindig bonyolult és sokrétű.

De vegyük sorjában a dolgokat.

Főlegesen a lényekről beszélni. A tények beszélnek helyettünk is. Pár nap afatt, vagy húszezer embert öltek meg és már bizonyítottan nem egyesek. A fasiszta állam. A fasiszmus. És ártatlanokat. Azután meg: egyeseket, bűnösöket, bírósági ítélet alapján. De talán még nem is itt a lényeg. A lényeg talán az, hogy kit kinek az érdekében. Akkor a népet irtották a nép ellenségeinek érdekében. Most a nép ellenségei felett ítélkezik a nép. De szinte megállnak a billentyűk gépeimen, hogy ma még erről kell beszélni. Ezen szemmelátható, ordító tényekről.

És most már érthető talán a »minősítés« hamis érvelése is. Véleményt tényleg nemcsak ma adnak emberekről. De nem a forma a hangsúlyozott itt. A lényegyet kell mindig kihámozni a dolgokból és sohasem szabad az egyes kiragadott jelenségeket önmagukban tenni gondolkodásunk és ítélkezésünk tárgyává, sohasem szabad kiragadni az egyes dolgokat környezetükből és külön tennünk vizsgálat tárgyává. Mert, akár a gyökértelenül kiszakított virág, az is elveszti önmagát, az is elhervad. A környezet, a hely, az idő és egyéb feltételek és adottságok közepette, megszokott otthonában kézeledjünk a »minősítéshez« is. Akkor a nép ellensége adott véleményt az egyesről és lehetetlenné tette, ha az a nép barátja volt. Ma arról van szó, a nép barátja, vagy a nép ellensége-e valaki és a nép ellenségét nem hagyjuk csupán szóhoz jutni, csak neki nem engedjük meg, hogy a népjogokat a népjogok ellen, azok legyilkolására használja fel. Szóval: nem ugyanaz, ha valaki, fel-nem-világosított, szemüveget használó, rövidlátó, vagy talán épen a célon-túl-látó, talán túllátni akaró is — annak látja. Ugyanigy nem volt ugyanaz, amit mondogtattak, hogy itt is diktatura, ott is diktatura. Mert a fasiszta oldalon néhány ember erőszakotlára uralmát a milliókra, a dolgozókra, a népre, míg amott, a napsos oldalon, a széles nagy milliós néptömegek uralkodtak párok, néhányak keskeny kis rétege fölött.

Mindez hát nem ugyanaz. Viszont ami nem ugyanaz, épen az az ugyanaz. A szakszervezetekre gondolok. Meg a revizionizmusra és sovinizmusra. Amit egyesek szintén nem tartanak ugyanannak. Mert: a szakszervezetek azelőtt a dolgozók érdekében harcoltak a munkaadók ellen, hogy ezzel megjavítsák a dolgozók életét. Akkor a polgárság volt hatalmon, a munkásság meg harcolt ellenük. Hogy kiharcolja a jobb munkafeltételeket, a jobb életfeltételeket. Ugyanakkor harcolt a hatalomért is. Ma a hatalom a dolgozó nép kezében van. Ha dolgozik, sajátmagának dolgozik. Minél többet dolgozik, annál jobb életet biztosít magának. Annál előbb építi ki, építi fel az országot: az országát! A jobb életfeltételeket. A nagyobb falat kenyeret, a több kultúrát, több örömet. A jobb élet a cél tehát ma is. Ugyanaz. És ma is azok ellen harcolunk, akik ellen azelőtt: a feketebőrzések ellen, az árdrágítók ellen, az üzérek ellen, a sovinizták és reakciósok ellen, a fasiszták és fasisztabarátok ellen. Akik szeretnék visszacsinálni az egészet. Mert mért ne?! Hiszen ugyanaz lenne. Mindegy ki uralkodik, ha már valakinek uralkodni kell. Hát akkor már inkább ők. A sovinizták és az árdrágítók, a zavarosban halászni-akarók, Akik nem szeretik, ha sehohsem zavaros. Mert akkor halászni sem le-

het. És ezért sem mindegy, azaz, hogy éppen ezért mindegy és ezért ugyanaz, hogy sovinizmus és revízió. Mert a revízió odavinne vissza, ahol a sovinizmust hirdették egyelőre újra. Ahol az árdragítók az árakat mesterségesen felcsigázó vagy annak legalább is gátat nem vető urak új tájakra vetik szemük. Itt a nép egyként szabad, ha magyarnak vagy szerbnek született is és aki országhatár revízióra gondolt titkon, az bizonyára agrárreform revízióra is gondolt. Mert a kettő mindig együtt jár és a két háború közötti Magyarország urai is azért hirdették a revíziós politikát, mert ezzel országhatáron túli birtokaikat kívánták visszacsatoltatni.

Politika nem való az iskolába, gondolják egyesek és — ezzel politikát csinálnak. Rossz politikát csinálnak. Nyelvtant kell, hogy tanítsak, azért neveztek ki, nem politikai óra adására. És máris benne van a politikai óraadásban. Van jó politika és van rossz politika. Van népérdekű politika és népellemes politika. Csak éppen politikamentes nem lehet sem iskola, sem katonaság, sem népköri kultúra, sem semmi más egyéb. És aki a politikamentességét hirdeti, az vizet prédikál és bort iszik, Rossz vinkót, Lőrét. Mert aki katonának, diáknak tiltja a politikát, az azt tiltja el a katonának, diáknak, amit a maga számára tart fenn. És amit a katonaságnak, diákságnak, a népnek nem engedhet meg. Mert ha már a nép politizálni kezd, ki ellenőrizheti állandóan, ki tarthatja számon, nem urai ellen kezd-e el politizálni egy szép, előre meg nem határozható napon. Ha más a hivatalos politika és más az esetleges népi politika, ha az ellentétes népi politika lehetősége adott: akkor és csak akkor kerül sor a népre, a katonaságra, az iskola politikátlanítására. A csúcok azért politizálnak vígan tovább. Úgy a katonaságnál, mint az iskolában. A régi Jugoszlávia katonájának tilos volt a politika, mert akkor talán, politikailag iskolázottan, megtagadta volna, hogy sztrájkoló munkásokra menjen, hogy azok soraiba löjjön: népre a nép soraiba! De amikor a tábornoki kar a hadsereget a nép ellen vezette gyakran: akkor bizony politizált. A tábornoki kar. Csak a baka nem politizálhatott. Hogy meg ne tagadja az engedelmességet, amikor testvére, apja, anyja ellen vezették. Ha a nép érdekei nem egyeznek meg a hatalmon levők érdekeivel, a hivatalos politika vonalával: akkor viszi rá a rettenetes a néptől a hatalmon levőket arra, hogy megtiltsa a külön népi politikát. Előbb csak az iskolában, a kaszárnyában. Aztán a pártok keretén belül is. Éppen ez volt a fasizmus lényege. Ezért szüntette be a parlamentarizmust is.

Az iskola is mindig politizált. Az iskola tanított többek között történelmet, irodalmat, de tanított természettant, földrajzot és még sok más egyebet. És tanította mindezt erős beállítottságban, irányítottan. Nem csak ott volt a politika, hogy hogyan, de ott is, hogy mit tanított a »politikamentes« iskola. A fejlődésnek például, hiába állapította meg a tudomány annak egyedüli helyességét, nem kaphatott helyet a »politikamentes« iskolában. Lamarck, Kuvie, Darwin nevei ismeretlenek voltak sokszor nem csak a diákok, de a tanárok előtt is. Annak dacára hitték, hogy kultúrlények és hogy kultúrhivatást töltenek be. A földrajzban természetesnek találták, hogy nincs fejlődés, hogy a mai kezdetleges népek mindig azok voltak és azok maradnak és mert képtelenek a magasabb kultúra teremtésére azért csak természetes, hogy el kell nyomni és ki kell irtani őket. Még ma is természetesnek tartják ezek a »politikamentes« kultúraterjesztők, hogy a kínaiak megelégszenek egy marék rizzsel — és még észre sem vették, hogy a kínai már 1900-ban megkezdte a harcot a marék rizs ellen és hogy 1911 óta állandó a harc. A történelemről, irodalomról ne is beszéljünk. Volt politika az iskolában. Csak éppen a diák nem politizálhatott, azaz hogy nem politizálhatott másként, mint a hivatalos iskola; csak éppen a tanár és tanító nem politizálhatott másként mint a hivatalos politika érdeke megkívánta. Hogy volt mégis politika az iskolában, azt persze nem volt szabad el-

ismerni, mert akkor esetleg feltehető volna valaki a kérdést: milyen politika folyik az iskolában; kinek a politikája?

Ma más a helyzet. A nép érdeke és a népi állam érdeke azonos. Azonos a nép politikája és a »hivatalos«, állami politika is. Nem kell takarni, nem kell tagadni, hogy igenis politizálunk hadseregben, iskolában csak úgy, akár az uccaj és egyéb megbeszéléseken is. Nyíltan megmondhatjuk: igenis politizálunk. Mert a politikánk népi politika. Mert nincs ellentét és nincs ezért félelem és rettegés sem a hivatalos politika hordozóiban a népi politikától. Mert nincs is ma hivatalos politika. Csak népi politika van. És igenis: politizálunk. Jó politikát csinálunk. Népi politikát csinálunk. Antifasiszta politikát csinálunk. Antisoviszta politikát csinálunk. Igenis politizálunk. A népek testvériségét hirdetjük. Igenis politizálunk: a béke politikáját csináljuk. Igenis politizálunk: a jólét, a kultúra, az öröm demokratizálásának politikáját csináljuk. Ezt a politikát igazán nem kell szégyelni. Ezt a politikát igazán nem kell takarni. Igenis. Kimondjuk nyíltan: politizálunk. És aki nem akar politikát csinálni — az is politizál. Rossz politikát csinál. Népellenes politikát csinál. Fasiszta politikát csinál. És ezt takargatja.

NIKOLÁJ ÉS A KANÁRI

Irta: Palotai Boris

Még a bunker korszakban történt. Akkor már hosszú hetek óta élünk a pincében, dideregve, vaksin, elgyötörten, az utolsó mécses alamszi fényénél, melynek életét cipőpertli kanóccal próbáltuk meghosszabbítani. Egyszerre kipattant a bunker ajtaja és három orosz katona lépett be rajta. A hó vastagon ült meg a vállukon, megrázták magukat és szétvetett lábbal álltak köztünk... Ez hát az a pillanat, az a torkot összeszorító, remegő boldogság, amelyre vártunk? Gondoltuk elcsigázva. Ilyen egyszerű az egész? Meggémberedve bámultuk őket... (A boldogságnak éppen az a titka, hogy jóval előbb és jóval később érzi az ember, nem akkor, amikor megtörténik s ugyanígy van a fájdalommal is.) Minden összegabalyodott bennünk. Hatalmas dőrejek rázták meg a levegőt, tudtuk, hogy odakinn még javában áll a harc, de mi ideleln a mélyben már szabadok vagyunk!

A három orosz rendezkedni kezdett. Gyertyát húztak ki a kabátzsebükből s a világosság úgy terjedt szét, mint meleg ital a dermedt testben. Aztán dróthuzalokat fektettek a földre és hozzáláttak a tábori telefon felszereléséhez. Nikolaj volt a parancsnok, nagy, marcna alak, szurok szemekkel, döngő léptekkel, ahogyan filmekben a titka a vad kozákok...

A telefon működni kezdett. Valami félelmetes és lenyűgöző volt abban, ahogyan harsogva adták le a híreket. Semmit sem értettünk abból, amit mondtak s mégis pattanásig feszült deffel követtük őket. Már éjfélre járt s még mindég meggémberedve, ő: zekoccanó fogakkal lestük Nikolaj ujját, mely a térdén kiterítet, térképen körözött. S egyre harsogott a jelentés az utcák közti harcról, arról, hogy házról-házra, emeletről-emeletre folyik az ütközet s a szobák ablakaiban gépfegyverek csövei merednek Buda felé.

Hajnalodott. Nikolajtól Szergej vette át a szolgálatot — mert akkor már névszerint ismertük mindegyiket — s Nikolaj egy padra terítette